

І. П. Котляревський

ЕНЕЇДА

***«Любов к Отчизні де героїть,
Там сила вража не устоїть,
Там грудь сильніша од гармат,
Там рицар — всякий парубійко,
Козак там чортові не брат»***

«Енеїда» І. Котляревський

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ
ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)
Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих міста Києва
Відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного
обслуговування

**Енциклопедія народу: 225 років із часу видання
«Енеїди» Івана Котляревського**

Бібліографічний список літератури

Київ – 2023

УДК 016:821.09(477)'06

Енциклопедія народу: 225 років із часу видання «Енеїди» Івана Котляревського : бібліогр. спис. / упоряд. Т. В. Мамалига ; літ-ред. В. Білозір, бібліогр.-ред. С. Денисова ; Департамент культури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) ; Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва, відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування. – Київ, 2023. – 18 с.

Бібліографічний список підготовлено до 225-річчя із часу видання «Енеїди» Івана Котляревського. При складанні списку використано літературу з електронних каталогів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Публічної бібліотеки імені Лесі Українки, Google Академія.

До списку включено книги, статті зі збірників та періодичних видань, матеріалів конгресів і конференцій. Література розміщена за розділами, в межах розділів – в алфавітному порядку.

Список адресований учням, студентам, викладачам та всім, кого цікавить українська література та культура.

Всі фото взяті з відкритих джерел мережі «Інтернет»

Упорядник: Т. Мамалига

Редактор-бібліограф: С. Денисова

Літературний редактор: В. Білозір.

Телефон для довідок 486-01-46, +38 (068) 139-31-41

e-mail 4bibliograf4@gmail.com

© Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва

«Це поема, яка заклала нашу літературну мову.

Вона вражає своєю витонченістю

у зображенні побуту та звичаїв різних

суспільних верств української дійсності»

Віра Мелешко.

9 вересня 1769 року народився Іван Петрович Котляревський — український письменник, військовий, класик нової української літератури, громадський діяч.

Коли юнакові виповнилося одинадцять, його відправили на навчання до духовної семінарії. Опісля Іван Котляревський, щоб заробити собі на життя, давав приватні уроки нащадкам місцевого дрібного дворянства. Трохи пізніше він отримав місце в Полтавській канцелярії і пропрацював там близько

чотирьох років.

Коли Івану Петровичу перевалило за тридцять, він отримав місце доглядача в одному з полтавських навчальних закладів для дітей з збіднілих дворянських сімей, які неспроможні оплатити навчання в гідних їхньому положенню гімназіях.

Під час французько-російської війни 1812 року Котляревський брав активну участь в обороні Полтави, домігшись дозволу організувати силами місцевої молоді козачий полк.

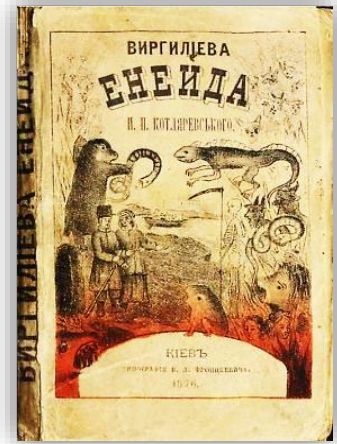
Після війни захопився театром. У 1816-му став керувати вільним театром Полтави. Через відсутність гідного репертуару сам зайнявся письменництвом. Так з-під його пера вийшли дві п'єси: «Наталка-Полтавка» і «Москаль-Чарівник».

У віці 69 років Іван Петрович помер та був похований в Полтаві.

Іван Котляревський належить до тих письменників, без яких неможливо уявити нову українську літературу. Котляревський зробив найвагоміший внесок у становлення сучасної української літературної мови. В умовах занепаду всіх різновидів староукраїнської писемної мови, поема «Енеїда», п'єси «Наталка Полтавка» і «Москаль-чарівник», написані на основі живого усного мовлення народу, започаткували новий етап формування літературної мови.

Його поема «Енеїда» (1798 р.) стала великим твором загальнонаціонального значення нової української літератури, написаним народною мовою.

«Енеїда» Івана Котляревського – перша масштабна пам'ятка українського письменства, укладена розмовною українською мовою, якою спілкувалися і яку розуміла абсолютна більшість мешканців України. Поема започаткувала становлення новочасної української літератури, її із захватом читали всі «від грамотного селянина до багатого пана». Іван Котляревський, перекладаючи Вергілієву поему, розповів про життя козаків, адже і сам був на військовій службі в Сіверському карабінерному полку, сформованому на базі декількох українських козацьких полків. Аби не дуже віддалятися від задумів Вергілія, він назвав козаків троянцями, а їхнього ватажка Енеєм.

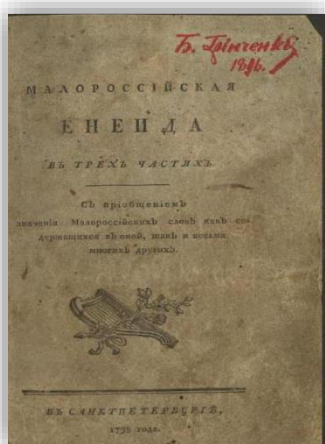
Вважається, що Іван Котляревський розпочав роботу над «Енеїдою» у 1794 році, будучи 29-річним прапорщиком у війську Російської Імперії. Ще до появи несанкціонованого друкованого видання Енеїди, перші три її частини поширювалися серед тогочасної української інтелігенції в рукописних виданнях.

У 1798 році в Санкт-Петербурзі, без відома та згоди самого Котляревського, було вперше надруковано I-III частини «Енеїди» зусиллями багатого конотопського поміщика Максима Парпури та за редакцією Йосипа Каменецького. Парпура опублікував ці перші три частини поеми без коректорської правки, з помилками. Книга вийшла під заголовком «Енеида на малороссийский язык перелицованная И. Котляревским», орієнтувалася на російського читача і тому наприкінці містила українсько-російський словник, у якому надавалося тлумачення слів так званого «малоросійського нарѣчя». Цей українсько-російський словник вийшов під назвою «Собрание малороссийских слов, содержащихся в «Енеиде», и сверх того еще многих иных, издревле вошедших в малороссийское наречие с других языков или и коренных российских, но неупотребительных». Словник містив 972 слова і став основою для подальших коментарів «Енеїди».

Відомо, що Котляревський розлютився, дізнавшись про це несанкціоноване видання, та у своєму власному першому виданні 1809 року зганьбив його творців, написавши в анотації до цього видання, що «якась особа Мацапур», який кривив душею для прибутку, хай йде до пекла й щоб його там «шкварили на шашлику» саме за те, що «чужее отдавав в печать».

Друге неповне видання «Енеїди» (також лише I-III частин) побачило світ 1808 року. Його опублікували в типографії Івана Глазунова в Санкт-Петербурзі на основі видання 1798 року. Текст поеми і словник було скопійовано з помилками. Це видання, так само як і перше, вийшло без відома і згоди Котляревського.

1809 року за фінансової підтримки Семена Кочубея Іван Котляревський закінчив написання четвертої частини «Енеїди» і видав її разом із попередніми трьома окремою книжкою: «Вергилиева Энеида на малороссийский язык переложенная И. Котляревским. Вновь исправленная и дополненная противу прежних изданий, Санкт-Петербург, в медицинской типографии». На окремій сторінці Котляревський зазначав, що попередні публікації вийшли в світ без його згоди. Книжка містила словник із першого видання, а також авторський додаток під назвою «Дополнение к малороссийскому словарю», що мав 153 слова. Чимало помилок лишилися не виправленими.

1821 року Котляревський закінчив написання п'ятої частини «Енеїди», а 1822 року — шостої. Письменник також склав новий українсько-російський словник до «Енеїди» на 1547 слів на базі першого словника з видання 1798 року.

У 1822-1823 роках у журналі «Соревнователь просвещения и благотворения» (ч. 17, кн. 1; ч. 24, кн. 11) надруковано два уривки з п'ятої частини «Енеїди»; уривок з шостої частини опубліковано у Харківському альманахові «Утренняя звезда» (1833, кн. 2).

З біографічних нарисів про Котляревського відомо, що він працював над «Енеїдою» до кінця життя. Незадовго до смерті автор продав рукопис харків'янинові О. А. Волохінову, який видав його завершений твір у шести частинах 1842 року.

«Енеїда» — енциклопедія життя українського народу. Легко і невимушено вплітаються у сюжет поеми описи різних аспектів життя українця. У поемі зібрано велику й цінну етнографічну, етнологічну і фольклорну інформацію. У структурі поеми описано народні вірування, звичаї, ігри, обряди, справи, побут, кухню й одяг.

Вже 225 років українці щиро сміються над пригодами Енея, троянця в козацьких шароварах і жупані, «парубка моторного», що змушений був покинути сплюндрований ворогами рідний край і шукати нової вітчизни. А в підтексті поеми зашифровано цілий пласт нашої історії. Травестійних «перевдягань» славетного античного Вергілієвого епосу з'явилося в ті часи багато, але тільки українська версія стала архітвором національного письменства.

«Енеїда» І. Котляревського — народний твір, головним героєм якого є власне українці. «Троянське військо, на чолі якого стоїть «Еней», — це представники українського народу. Це люди виняткового здоров'я, здатні

винести на своїх плечах гори. Коли вони починають воювати, а вступають вони в бій охоче, тільки й чути хрумтіння вибитих зубів, крики й лайку — цілі каскади лайок у всіляких словесних комбінаціях. Але ці «пройдисвіти», «харцизяки», «розбишаки», «п'яниці» — у той самий час лицарі і герої. Всією своєю поемою Котляревський продемонстрував незвичайну силу і волю народу до життя. І це не було його романтичним уявленням про рідний народ — він бачив цю силу

по селах і містах, на полі битви, в образах, створених народним генієм. Українські люди в поемі виступають під античними псевдонімами. Але досить придивитися до кожного такого героя з давньоримським ім'ям, і перед нами, «як буряк, червоний, горлань, верлань, кулачник страшний і щирий кундель-степовик» — запорожець, один з тих, кого Котляревський знав не тільки з фольклору, а й особисто. Незважаючи на бурлескність зображення, поема стала не так «геройко-комічною, як героїчною» (О. Білецький).

«Енеїда» стала своєрідною декларацією українства, знаковим явищем, що репрезентувало ідентичність цієї спільноти, передусім у її етнічно неповторних рисах. Саме навколо комедії відбулося гуртування широкого українського загалу.

«Енеїда» І. Котляревського ввійшла в золотий фонд не лише української, а й світової культури (за мотивами поеми поставлені опери, оперети, вистави, мюзикли, рок-опера, тощо). Україна та світ й сьогодні з великим задоволенням читає «Енеїду» І. Котляревського, яка органічно вплелася в українську та світову культуру. Вона живе разом з її автором, бо те, що служить народові, не вмирає.

Життя та творчість І. П. Котляревського

1. Букет, Є. Іван Котляревський – засновник нової української літератури [Електронний ресурс] / Євген Букет // Армія INFORM. – Режим доступу : <http://surl.li/kkimt>. – Дата публікації : 09.09.2021. – Назва з екрана.

2. Великий полтавець Іван Петрович Котляревський : біобібліогр. покажчик / [уклад. О. М. Войцехівська] ; Управління культури Полтав. облдержадмін., Полтав. обл. універс. наук. б-ка ім. І. П. Котляревського. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2015. – 128 с. : портр.

3. Внесок Котляревського у розвиток української національної літератури [Електронний ресурс] // Українська література. – Режим доступу :

https://osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/16137/. – Дата публікації : 18.09. 2023. – Назва з екрана.

4. [Грабович, Г. Котляревський – з масками і без : знайомі апорії і тактичне штукарство не без дециці катексису](#) / Г. Грабович // Критика : часоп. – 2021. – № 3-4. – С. 19-30 : іл.

5. Кралюк, П. Іван Котляревський кинув виклик Російській імперії. Його творчість актуальна і в нинішній війні [Електронний ресурс] / Петро Кралюк // Радіо Свобода. – Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/30225416.html>. – Дата перегляду : 18.08.2023. – Назва з екрана

6. Кралюк, П. М. Іван Котляревський: між імперією та Україною / Петро Кралюк. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, [2021]. – 248 с. : портр.

7. Панасенко, Т. М. Іван Котляревський / Т. М. Панасенко – Харків : Фоліо, 2019. – 127 с. : фотоіл.

8. Сергійчук, В. Що дала Україна світові / Володимир Сергійчук. – Київ : ПП Сергійчук М., 2015. – 514 с. : портр.

9. Хорошевський, А. Ю. Проект «Україна». Галерея національних героїв / А. Ю. Хорошевський. – Харків : ТОВ «Бібколектор», 2012. – 413 с., 8 с. : фотоіл., портр.

Видання «Енеїди»

10. Котляревський, І. П. Енеїда : [бурлескно-травестійна поема] ; Наталка Полтавка : [п'єса] / Іван Котляревський. – Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, [2022]. – 359 с.

11. Котляревський, І. П. Енеїда : текст поеми звірено з фотокопією першого повного видання твору 1842 року та ювілейним передруком 1948 року / Іван Котляревський ; упоряд. тексту, авт. комент. і уклад. словника Оксана Кобелецька. – Київ : ВООКСНЕФ, 2022. – 304 с. : іл.

12. Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] / І. П. Котляревський. – Київ : Кондор, 2020. – 372 с.

13. Котляревський, І. П. Енеїда : [бурлескно-травестійна поема] ; Наталка Полтавка : [п'єса] / І. Котляревський. – Харків : Vivat, 2019. – 176 с. : іл., портр.

14. Котляревський, І. П. Енеїда : [бурлескно-травестійна поема] / І. Котляревський. – Харків : Фоліо, 2019. – 336 с.

15. Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] / І. П. Котляревський. – Київ : Центр учбової літератури, 2018. – 311 с. : портр.

16. Котляревський, І. П. Енеїда ; Наталка Полтавка : [п'єса] / Іван Котляревський. – Київ : Знання, [2018]. – 272 с. : портр.

17. Котляревський, І. П. Енеїда : [бурлескно-травестійна поема] ; Наталка Полтавка : [п'єса] / Іван Котляревський. – Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, [2018]. – 360 с.

18. Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] ; Наталка Полтавка ; Москаль-чарівник : [драми] / Іван Котляревський ; [передм. Р. П. Іванченко]. – Київ : Дніпро, 2015. – 246 с. : портр.
19. Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] ; Наталка Полтавка : [п'єса] / Іван Котляревський ; [худож. А. Печенізький]. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. – 366 с. : іл.
20. Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] / Іван Котляревський. – Харків : Фоліо, 2013. – 352 с. : іл.
21. Котляревський, І. П. Енеїда ; Наталка Полтавка : для старшого шкільного віку / Іван Котляревський. – Київ : Національний Книжковий Проект, 2012. – 287 с.
22. Котляревський, І. П. Енеїда : [поема, п'єси, листи] / Іван Котляревський. – Харків : Фоліо, 2012. – 473 с.
23. Котляревський, І. П. Енеїда ; Наталка Полтавка : [п'єси] / Іван Котляревський ; [худож. А. Печенізький]. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2010. – 366 с. : іл.
24. Котляревський, І. П. Енеїда ; Наталка Полтавка / Іван Котляревський. – Донецьк : БАО, 2010. – 383 с.
25. Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] ; Наталка Полтавка ; Москаль-чарівник : [п'єси] / Іван Котляревський. – Донецьк : БАО, 2009. – 384 с. : іл., портр.
26. Котляревський, І. П. Енеїда ; Наталка Полтавка : для ст. шк. віку / Іван Котляревський ; [передм. О. М. Колінченко]. – Київ : Школа, 2008. – 287 с.
27. Котляревський, І. П. Енеїда : поема ; П'єси / Іван Котляревський ; [худож.-іл. А. Д. Базилевич]. – Харків : Фоліо, 2008. – 350 с. : іл.
28. Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] ; Наталка Полтавка : [п'єса] : для ст. шк. віку / І. Котляревський ; [передм. О. М. Колінченко]. – Київ : Школа, 2008. – 287 с.
29. Котляревський, І. П. Енеїда : поема / І. П. Котляревський ; [передм. Є. Нахліка] ; іл. І. Будза. – Київ : Книга, 2008. – 384 с. : іл.

- 30.Котляревський, І. П. Енеїда : поема, п'єси / Іван Котляревський ; [худож.- іл. А. Д. Базилевич]. – Харків : Фоліо, 2006. – 350 с. : іл.
- 31.Котляревський, І. П. Енеїда : поема ; Наталка Полтавка : п'єса : для серед. та ст. шк. віку / Іван Котляревський ; передм. та прим. О. І. Гончара ; післям. В. Шевчука. – Київ : Веселка, 2000. – 327 с. : іл., портр.
- 32.Котляревський, І. П. Енеїда : поема / Іван Котляревський ; іл. І. Будза. – Київ : Дніпро : Мирослав Милорадович, 1995. – 385 с. : іл.
- 33.Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] / Іван Котляревський. – Київ : Україна, 1994. – 430 с. : іл.
- 34.Котляревський, І. П. Енеїда : поема / Іван Котляревський. – Київ : Дніпро, 1994. – 300 с. : іл., портр.
- 35.Котляревський, І. П. Енеїда : поема / Іван Котляревський ; комент. уклад О. Ф. Ставицький ; худож. А. Д. Базилевич. – Київ : Радянська школа, 1989. – 286 с. : іл., портр.
- 36.Котляревський, І. П. Енеїда : поема / Іван Котляревський. – Київ : Дніпро, 1988. – 278 с. : іл.
- 37.Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] / Іван Котляревський ; [передм. Є. С. Шабліовського, Б. А. Деркача ; прим. Б. А. Деркача ; іл. А. Д. Базилевича]. – [Київ] : [Дніпро], [1983]. – 335 с. : іл.
- 38.Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] / Іван Котляревський ; [передм., приміт. П. Хропка ; іл. А.Д. Базилевича]. – Київ : Дніпро, 1983. – 224 с. : іл., портр.
- 39.Котляревський, І. П. Енеїда : поема / Іван Котляревський – Київ : Дніпро, 1970. – 305 с. : іл.
- 40.Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] / Іван Котляревський ; [іл. О. Данченка]. – [Київ] : [Дніпро], [1969]. – 263 с. : іл.
- 41.Котляревський, І. П. Енеїда : поезії / Іван Котляревський. – Київ : Радянський письменник, 1962. – 327 с. : портр.

42. Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] / І. П. Котляревський ; [худож. В. Морозов]. – Київ : Держлітвидав України, 1955. – 199 с. : іл.
43. Котляревський, І. П. Енеїда ; Наталка Полтавка ; Москаль-чарівник / І. П. Котляревський. – Київ : Держлітвидав України, 1950. – 222 с. : портр.
44. Котляревський, І. П. Твори : у 2 т. [Т. 1. Енеїда] / І. П. Котляревський ; [вступ. ст. Є. П. Кирилюка ; худож. А. Базилевич]. – [Київ] : [Дніпро], [1969]. – 347 с. : іл., портр.
45. Котляревський, І. П. Енеїда : [поема] / І. П. Котляревський ; [худож. І. С. Іжакевич, Ф. З. Коновалюк]. – Київ : Держлітвидав України, 1948. – 153 с. : іл., портр.

Методика викладання «Енеїди» в школі

46. Авгітопуло, Н. «Енеїда» Івана Котляревського в ілюстраціях Анатолія Базилевича. Інтегрований урок у 9 класі / Наталія Авгітопуло // Дивослово. – 2019. – № 9. – С. 13-16.
47. Безгодькова, С. А. Вивчаємо «Енеїду» І. П. Котляревського : цикл уроків. 10 клас / С. А. Безгодькова // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2012. – № 7. – С. 13-21.
48. Загороднюк, О. І. Українська література кінця XVIII - XX ст. : літературні диктанти. 9 клас / О. І. Загороднюк // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2017. – № 19-21. – С. 81-85.
49. [Історія української літератури першої третини XIX ст. : навч.-метод. посіб.](#) / уклад. В. І. Щербина, А. В. Хлопова. – Тирасполь : [б.в.], 2015. – 144 с.
50. І. Котляревський. Енеїда. Наталка Полтавка : біографія письменника, стислий переказ творів, аналіз текстів, зразки учнівських творів : посіб. для 11 класу / [авт.-уклад. Г. Г. Корницька, Л. Г. Морозова]. – Харків : Ранок, 2001. – 64 с. : портр.
51. Іван Котляревський. «Енеїда», «Наталка Полтавка». Українська література. 9 клас [Електронний ресурс] // Parta.ua. – Режим доступу :

https://parta.com.ua/ukr/school_program/view/77/. – Дата перегляду : 16.08.2023. – Назва з екрана.

52. Конспект уроку за поемою І. П. Котляревського «Енеїда». Зміст поеми, історія її написання. Образи поеми [Електронний ресурс] // На Урок : освітній проєкт. – Режим доступу : <http://surl.li/kkioobrazi-poemi-110747.html>. – Дата перегляду : 16.08.2023. – Назва з екрана.
53. Нахлік, Є. Бурлескно-трагедійні коди «Енеїди» Івана Котляревського / Євген Нахлік // Дивослово. – 2019. – № 9. – С. 46-54.
54. Нахлік, Є. Бурлескно-трагедійні коди «Енеїди» Івана Котляревського / Євген Нахлік // Дивослово. – 2019. – № 10. – С. 49-55.
55. Сіренко, Л. А. «Енеїда» - минуле і сучасне дежавю дійсності : урок - історико-політичне розслідування. 9 клас / Л. А. Сіренко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2017. – № 13-14. – С. 31-34.
56. Самойлова, С. А. «Енеїда» І. П. Котляревського – «енциклопедія українознавства» : конспект уроку з використанням технології проблемного навчання. 9 клас [Електронний ресурс] / Світлана Анатоліївна Самойлова // Українська мова і література в школі. – 2022. – № 72. – С. 29-34. – Режим доступу : <http://surl.li/kkhfl>. – Дата перегляду : 16.08.2023. – Назва з екрана.
57. Шевчук, В. «Енеїда» Івана Котляревського в системі літератури українського бароко / В. Шевчук // Українська література в загальноосвітній школі. – 1999. – № 5. – С. 24-28.

Дослідження «Енеїди» І. Котляревського

58. Бебик, В. Іван Котляревський: українська спецоперація «Енеїда» [Електронний ресурс] / Валерій Бебик // Голос України : вебсайт. – Режим доступу : <http://surl.li/kkhgb>. – Дата публікації : 07.08.2021. – Дата перегляду : 16.08.2023. – Назва з екрана.
59. Внесок Котляревського у розвиток української національної літератури [Електронний ресурс] // Освіта.ua : вебсайт. – Режим доступу : <http://surl.li/fkoaw>. – Дата перегляду : 16.08.2023. – Назва з екрана.

60. [Дудник, Н. В. Етнолінгвістичний зміст поеми І .П. Котляревського Енеїда](#) / Н. В. Дудник // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. – 2009. – № 6. – С. 119-123.
61. Житецький, П. Енеїда Котляревського в зв'язку з оглядом української літератури XVIII століття / П. Житецький. – Київ : [б. в.], 1919. – 119 с.
62. Иван Петрович Котляревский. Поэма «Энеида» (опубл. в 1798 г.) // 50 знаменитых украинских книг. – Харьков : Фолио, 2004. – С. 25-37.
63. Історичні передумови написання поеми І. П. Котляревського «Енеїда» : шкільний твір [Електронний ресурс] // УкрЛіб : вебсайт. – Режим доступу : <http://surl.li/kkhhj>. – Дата перегляду : 16.08.2023. – Назва з екрана.
64. Коптілов, В. І. Котляревський - реформатор українського віршування : (ритміка й рими «Енеїди») / Віктор Коптілов // Літературознавство : матеріали III конгресу Міжнародної асоціації українців (Харків 26-29 серп. 1996 року). – Київ : АТ "Обереги", 1996. – С. 60-64.
65. Кульчицький, Ю. "Інтерпретація античних міфологічних образів в поемі Івана Котляревського «Енеїда» та в однойменній танцювальній виставі / Юрій Кульчицький, Петро Луньо, Ярослав Бас // Молодий вчений. – 2019. – № 11(75). – С. 844-849. – Режим доступу : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1592/1558>. – Дата перегляду : 16.08.2023. – Назва з акрана.
- Вивчення античної міфології, а, зокрема, образів міфологічних героїв, дає змогу близько ознайомитись з культурою давнини, що, безумовно, відіграє значну роль у розвитку світової культурної спадщини. Саме тому, в статті здійснюється порівняльний аналіз міфологічних істот, героїв античності з відповідними образами героїв у танцювальній виставі «Енеїда», яка є чи не єдиним твором такого жанру, створеного на основі однойменної поеми Івана Котляревського. Також, подано стислий огляд епізодів, де фігурували образи міфологічних персонажів в танцювальній виставі «Енеїда». Зіставлення богів та міфологічних істот античного пантеону з їхнім втіленням у поемі Івана Котляревського й танцювальній виставі «Енеїда» відбувається для кращого розуміння цих персонажів у різних аспектах їхнього характеру. Виявлено психологічні людські фактори у поведінці богів та міфологічних істот, а також, встановлена зміна рушійної колізії вистави відповідно до античного першоджерела в умовах танцювальної вистави.*
66. Луцик Х. Ю. Поема «Енеїда» І. Котляревського в контексті культурної парадигми художнього тексту / Х. Ю. Луцик // Вісник Запорізького

національного університету. Філологічні науки. – 2016. – № 1. – С. 24- 2. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu fi 2016 1 6>. – Дата перегляду : 24.08.2023. – Назва з екрана.

67. Мальцева О. Поема І. Котляревського «Енеїда» як репрезентація української національної ідентичності / О. Мальцева // Схід. – 2009. – № 5 (96). – С. 98-102.

У статті поема І. Котляревського "Енеїда" розглядається як соціокультурний феномен, що ознаменувався репрезентацією української національної ідентичності. Показано, що саме комедійний жанр як сміхова форма літератури дозволив в ігровій манері торкнутися серйозних тем, які раніше передбачали виключно офіційний тон. При розгляді головних рис української національної ментальності підкреслюються соціальні функції сміху.

68. Мараєв В. «Енеїда» Котляревського – витоки національного відродження [Електронний ресурс] / Владлен Мараєв // Український інтерес. – Режим доступу : <https://uain.press/articles/863625-863625>. – Дата публікації : 09.09.2022. – Назва з екрана.

69. Нахлік, Є. «Енеїда» Івана Котляревського у стосунку до римського першотвору та попередніх травестів / Євген Нахлік // Спадщина : літературне джерелознавство, текстологія. – Київ : Laurus, 2011. – Т. VI. – С. 9-31.

70. Нахлік, Є. Пекло в «Енеїді» Івана Котляревського : генеза й міфологічні сенси (античні та християнські) / Євген Нахлік // Дивослово. – 2011. – № 12. – С. 46-50.

71. Нахлік, Є. Соціальний вимір пекла в «Енеїді» І. Котляревського : джерела та образна семантика / Євген Нахлік // Слово і Час. – 2011. – № 9. – С. 51- 58.

72. Неборак, В. В. Перечитана «Енеїда» : спроба сенсового прочитання «Енеїди» Івана Котляревського на тлі зіставлення її з «Енеїдою» Вергілія / Віктор Володимирович Неборак ; НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка, Львів. від-ня. – Львів : ЛВІЛШ : Астрон, 2001. – 284 с. – (Серія «Літературознавчі студії» ; вип. 7).

73. Северин, В. С. Энеида Котляревского – энциклопедия украинской жизни и слова / В. С. Северин // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – 2011. – № 11-12. – С. 119-121.

74.Скляренко, В. М. Література України : фольклор, літописи, «Історія Русів», література XVII - XVIII ст., література XIX - XX ст., «Розстріляне відродження», письменники діаспори : для середнього шкільного віку / В. М. Скляренко, Я. О. Батій. – Харків : Бібколектор, 2015. – 319 с. : іл.

Мовні особливості «Енеїди»

75.Акуленко, А. Нова мова Котляревського: як «Енеїда» змінила українське суспільство, імперську політику й перебіг історії [Електронний ресурс] / Аліна Акуленко // #Букви. – Режим доступу : <http://surl.li/kkhyp>. – Дата публікації : 09.11.2020. – Назва з екрана.

76.Величко, В. В. Мовно-стильові особливості твору «Енеїда» І. Котляревського // Українська література в загальноєвропейському контексті: зб. наук. пр. – 2019. – № . – С. 36-40.

77. Гаранін, В. Еней був парубок моторний: лексична енциклопедія «Енеїди» / Володимир Гаранін. – Одеса : Астропринт, 2005. – 368 с.

78. Криштопа О. Батьківщина «Енеїди» і її мова [Електронний ресурс] / Олег Криштопа // Локальна історія : [сайт]. – Режим доступу : <http://surl.li/kkhzy/>. – Дата публікації : 03.12.2021. – Назва з екрана.

79. Окара, А. Творчість Івана Котляревського та нова парадигма української літературної мови / Окара Андрій // Мовознавство : доп. та повідомл. на IV Міжнар. конгресі українців. – Київ : Пульсари, 2002. – С. 228-232.

80.Сотник, А. «Енциклопедія народу»: як українська мова в «Енеїді» Котляревського спричинила зміни [Електронний ресурс] / Альона Сотник // Суспільне : [сайт]. – Режим доступу : <http://surl.li/auxmk>. – Дата публікації : 21.02.2021. – Назва з екрана.

81.Такао, Х. Деякі лінгвістичні проблеми перекладу «Енеїди» І. Котляревського японською мовою / Хіно Такао // Мовознавство : доп. та повідомл. на IV Міжнар. конгресі українців. – Київ : Пульсари, 2002. – С. 357-362.

82. Терзійська, Л. Про деякі особливості болгарського перекладу «Енеїди» І. Котляревського / Лідія Терзійська // Мовознавство : доп. та повідомл. на IV Міжнар. конгресі українців. – Київ : Пульсари, 2002. – С. 354-357.
83. Швець, Ю. В. Шляхи входження і функціонування лексичних запозичень на позначення їжі та питва у поемі «Енеїда» І. Котляревського / Юлія Вікторівна Швець // Записки з українського мовознавства. – 2021. – № 28. – С. 86-98.
- У статті розглянуто функціонування лексичних запозичень на позначення їжі й питва у бурлескно-травестійній поемі «Енеїда» І. Котляревського, подано етимологічний аналіз запозичень, досліджено їхні шляхи входження, виокремлено найчастотніші та маловживані лексеми з метою опису загальної картини поповнення лексичного складу української мови запозиченнями та їхньої ролі в аналізованому художньому творі.*
84. Ющук, І. П. Утвердження сучасної української літературної мови / Іван Пилипович Ющук // Бібліотечка "Дивослова" : метод. журн. – 2021. – № 1. – С. 33-36.

«Енеїда» у мистецтві

85. Енеїда Базилевича : історія створення ілюстрацій і макета книги до поеми Івана Котляревського / [упоряд. П. Гудімов, Д. Ключко]. – [Київ] : Артбук, [2017]. – 190 с. : іл.
86. «Енеїда» : візуальна історія // Антиквар. – 2017. – № 7-8. – С. 8 : іл.
Про междисциплінарний «Проект Енеїда» в Національному художньому музеї України.
87. Енеїда : [мультфільм] [Електронний ресурс] / режисер Володимир Дахно // YouTube.com. – Режим доступу : <http://surl.li/kkieu>. – Дата публікації : 2019. – Назва з екрана.
88. Зайцева В. І. Образно-візуальна мова ілюстрування поеми «Енеїда» Івана Котляревського в українській книжковій графіці 1910–1960-х років / В. І. Зайцева // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. – 2017. – Вип. 1. – С. 43-50. – Режим доступу : <http://surl.li/kkifh>. – Дата перегляду : 24.08.2023. – Назва з екрана.

- 89.Казначеева Т. О. Феномен українського національного танцю в опері М. Лисенка «Енеїда» / Т. О. Казначеева // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. – 2017. – Вип. 1. – С. 133-139. – Режим доступу : <http://surl.li/kkiha>. – Дата перегляду : 16.08.2023. – Назва з екрану.
- 90.Кароль, М. Енеїда І. Котляревського та опера М. Лисенка: особливості втілення бурлескної культури / Марта Кароль // Українська музика. – 2017. – № 1. – С. 28-40.
- 91.Лисенко, М. Енеїда : комічна опера на 3 дії / Микола Лисенко ; лібретто за однойм. твором І. Котляревського М. Садовський ; Держ. академіч. театр опери та балету УРСР ім. Т. Г. Шевченка. – Київ : [б.в.], 1959. – 9 с.
- 92.[Нарівська, В. «Енеїда» Анатолія Базилевича : малюноква міфологізація поеми Івана Котляревського](#) / Валентина Нарівська // Література на полі медій : монографія на пошану 90-річчя академіка НАН України Д. С. Наливайка. – 2019. – С. 351-363.
- 93.Пражмовський, В. Бойове мистецтво Енеїди [Електронний ресурс] / Віктор Пражмовський // Історична правда. – Режим доступу : <http://surl.li/kkiin>. – Дата публікації : 18.08.2023. – Назва з екрана.
- 94.Проект Енеїда : візуальна історія легендарної поеми / [упоряд. П. Гудімов ; текст П. Ліміна, І. Курганської]. – [Київ] : Артбук, [2017]. – 150 с. : іл.
- Видання є фіксацією основних матеріалів, ідей і досліджень, які були здійснені та зібрані до виставки «Проект Енеїда» в Національному художньому музеї України. Це проект про поему Івана Котляревського "Енеїда", твір української культури, якому так часто надають характеристик "легендарного" та "класичного". Акцент робиться на візуальній стороні існування твору, яка досі лишалася недослідженою, хоча за минуле століття "Енеїда" пережила велику кількість мистецьких інтерпретацій.*
- 95.Семків Р. Твори Котляревського та Довженка об'єднують карнавальність та бурлеск [Електронний ресурс] / Ростислав Семків // Українське радіо : сайт. – Режим доступу : <http://surl.li/kkijj>. – Дата публікації : 12.09.2019. – Назва з екрана.
- 96.Тернавська, О. І. Ілюстрації до поеми Івана Котляревського «Енеїда» : [альбом] / Оксана Іванівна Тернавська ; [худож. О. І. Тернавська]. – Київ : Корбуш, 2011. – 41 с. : кольор. іл.

97. Шидловська Є. Як малювали «першу незалежну "Енеїду» [Електронний ресурс] / Євгенія Шидловська // BBC News Україна. – Режим доступу : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-41159489>. – Дата публікації : 07.09.2017. – Назва з екрана.

